

Amalie Rønning

Kvinnerollen i Zambia

Hvilke måter reproduseres kvinnerollen i zambisk kultur?

Bacheloroppgave i LTGLU5-10M

Veileder: Kåre Hauge

Mai 2019

Amalie Rønning

Kvinnerollen i Zambia

Hvilke måter reproduseres kvinnerollen i zambisk kultur?

Bacheloroppgave i LTGLU5-10M

Veileder: Kåre Hauge

Mai 2019

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet

Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap

Institutt for lærerutdanning

Kunnskap for en bedre verden

Sammendrag

Denne oppgaven studerer kjønnsroller i Zambia. I den forbindelse undersøkes problemstillingen: *Hvilke måter reproduseres kvinnerollen i zambisk kultur?* For å belyse dette temaet vil jeg hovedsakelig bruke sosialkonstruktivismen som rammeverk for å forstå hvorfor kvinnerollen blir reprodusert, samtidig vil jeg bruke etnometodologien som et supplerende syn. Jeg vil dra inn den zambiske læreplanen og definere kjønnsroller og kultur. Jeg vil også se på om funnene kan gi informasjon om hvilke måter kvinnerollen reproduseres i den zambiske kulturen.

For å redegjøre for dette har jeg samlet inn elevtekster hvor elevene forteller om en dag i sitt liv. Her kom det frem at elevene hadde mange plikter og forventinger knyttet til det at de er jenter. Jeg har også notert observasjoner av situasjoner og hendelser jeg har sett, og hatt noen uformelle samtaler med lærere. Disse gir et blikk over hvordan de voksne og samfunnet forholder seg til kvinnerollen. Jeg har med dette valgt en kvalitativ tilnærming.

For å svare på problemstillingen har jeg valgt ut teorier som ser på samfunnet som sosialt konstruert, det gjør både sosialkonstruktivismen (Berger & Luckmann, 2015), etnometodologien (Tjora, 2013) og kulturbegrepet (Aagre, 2014), men på ulike måter.

Abstract

This study explores gender roles in Zambia. In this connection, the problem that is explored is: *In which ways are women's roles reproduced in Zambian culture?* To shed light on this topic, I will mainly use social constructivism as a framework to understand why the female role is reproduced, at the same time I will use ethnomethodology as a supplementary perspective. I will use the Zambian curriculum and define gender roles and culture. I also want to look at whether the findings can provide information on the ways in which women's roles is reproduced in Zambian culture.

To account for this, I have collected pupil texts where the pupils write about a day in their life. Here it emerged that the students had many duties and expectations related to the fact that they are girls. I've also written down observations of situations and events I've seen, and I have had some informal conversations with teachers. These gave a view of how the adults and society relate to the women's role. I have chosen a qualitative approach to collect my data.

To answer the problem, I have chosen theories that look at society as socially constructed. Social constructivism (Berger and Luckmann, 2015), ethnomethodology (Tjora, 2013) and the cultural concept (Aagre, 2014) all do this, but in different ways.

Innholdsfortegnelse

Innledning.....	1
Teori og tidligere forskning.....	2
Kjønnsroller.....	2
Kultur	2
Læreplan.....	2
Sosialkonstruktivisme	3
Dialektisk prosess.....	3
Sosialkonstruktivisme og kjønnsroller	4
Etnometodologi	4
Metode.....	5
Innsamling av data.....	5
Tekst.....	5
Observasjon og samtaler.....	6
Utfordringer og etiske problemer	6
Funn.....	8
Tekster	8
Samtaler.....	9
Mannlig lærer	9
Kvinnelig lærer.....	9
Observasjoner.....	10
Rundt om på skolen.....	10
I klasserom	10
Kvinnedagen.....	11
Utvisningssak	11
Drøfting	12
Oppfattelse av kjønnsroller	12
Bidrar jentene til reproduksjonen?	14
Sosialkonstruktivisme og kultur	15
Ytre påvirkning	15
Utvikling og endring	16
Et samfunn i endring?.....	16
Kvinnedagen som endring?	16
Endring tar tid.....	17
Avslutning	18
Litteraturliste	19

Innledning

I Zambia, utenfor allfarvei, ligger en privat katolsk ungdomsskole for jenter. Dette er ikke det mest opplagte stedet å oppsøke som tilreisende. Området er preget av mye fattigdom, og kontrastene mellom fattig og rik er noe jeg aldri har sett før. Som en av de få hvite menneskene i denne byen ble jeg ropt etter hvor enn jeg gikk av de lokale, og barn spratt opp av det høye gresset som omringet oss for å hilse på. De ville gjerne ha oss med hjem, så vi fikk se hvordan de bodde. Her bodde de flere generasjoner i et lite leirehus med stråtak, og med lite mat på deling. Denne fattige provinsen livnærer seg for det meste av tradisjonelle yrker som jordbruk og husdyrhold, med unntak. Det lokale markedet yrte av folkeliv og bugnet av ferske og billige grønnsaker. En ting hadde de lokale til felles, fattig eller rik, de hadde alle smil som gikk fra øre til øre og en glede som smittet. Provinsens språk og kultur står sterkt og det er ikke fremmed å tro på heksekunsten. Under de vakreste solnedganger leker barna ute, gjerne med et søsken på ryggen, her er det ikke noe internett tilgjengelig. Verdt å merke seg var rollefordelingen mellom menn og kvinner, her skulle kvinnene ta seg av barna og huset. Dette er det jeg vil undersøke i denne oppgaven gjennom problemstillingen: *Hvilke måter reproduseres kvinnerollen i zambisk kultur?* Her tar jeg utgangspunkt i at det er en reproduksjon av kvinnerollen. Jeg avgrenser til kulturen i denne delen av Zambia, da det er store språklige så vel som kulturelle og politiske forskjeller i landet.

Dette er en aktuell problemstilling å utforske i Zambia fordi reproduksjonen av roller i samfunnet er helt ulik det vi kan se i Norge. Det kan være svært interessant å se på hvilken betydning kjønnsrollene har, og på fordelingene de bringer med seg. Dette prosjektet finner sted på en katolsk jenteskole hvor undersøkelsene er gjort hovedsakelig på 8. trinn og blant voksne med tilknytning til skolen. Denne skolen ønsket å få flere jenter inn i utdanning, og tok derfor kun inn jenter. Alle elevene på denne skolen må betale skolepenger, og en del foreldre må legge ut nesten en hel månedslønn for semesteret. Dette gjør at skolen er en av de beste i området, siden den er rettet mot de jentene med en relativt høy sosioøkonomisk tilhørighet. Denne teksten vil hovedsakelig undersøke hvilke måter kvinnerollen i zambisk kultur blir reprodusert, men den vil også ut fra utvalgt teori prøve å forstå og forklare hvordan kvinnerollen dannes og endres.

Teori og tidligere forskning

Kjønnsroller

I denne oppgaven ønsker jeg å se på reproduksjonen av kvinnerollen i zambisk kultur, og vil først definere noen sentrale begrep. Kjønnsroller er summen av forventninger som knytter seg til et menneskes kjønn (Solbrække & Aarseth, 2006 s. 65). Rollen består av alle normer som styrer atferden til en person i en gitt sammenheng. Begrepet kjønnsroller gir en mulighet for å definere kjønn som noe som er sosialt formet og ikke bare biologisk bestemt. Dette vil si at et barn kan sosialiseres inn i en kjønnsrolle. Dermed får barnet normer og forventninger knyttet til seg kun basert på sitt biologiske kjønn, både gjennom primærsosialiseringen i familien og gjennom sekundærsosialiseringen i samfunnet.

Kultur

Kultur er et begrep som kan brukes i mange sammenhenger skriver Willy Aagre (2014), og det kan derfor skape mer forvirring enn klarhet (s.108). For å definere kulturbegrepet har jeg valgt å bruke definisjonen til Edward Burnett Taylor fra 1871 (ibid, s. 109). Han ser på kulturens bevegelse fra en generasjon til den neste, og definerer kultur slik: «De ideer, verdier, regler, normer, koder og symboler som et menneske overtar fra den foregående generasjon, og som man forsøker å bringe videre- oftest noe forandret- til den neste generasjon.» (Aagre, 2014, s. 110). Det at denne overleveringen av kultur fører til en forandring mellom generasjonene er nøkkelen til videre utvikling og til en viss sammenheng i samfunnet. De unge overtar altså en kulturarv, de bearbeider den for en ny tid og overleverer den videre til neste generasjon, skriver Aagre. Det kommer frem at det vil være vanskelig at en ung generasjon nekter å overta de institusjonene som blir overlatt til dem, eller at de endrer de fullstendig.

Læreplan

Den Zambiske læreplanen tar for seg kjønn som de sosialt konstruerte relasjonene mellom menn og kvinner (CDC, 2013, s. 23, egen oversettelse). Utdanningsintuisjonene skal ta for seg kjønsspørsmål om rettferdighet og likestilling i pensum, står det i læreplanen. Dette skal bli styrket ved å gjennomføre kjønnsfølsom undervisningsmetode i bestemmelsen av undervisningen. Dette kan tolkes som at jenter og gutter får ulik tilnærming til undervisningen på grunn av kjønn. Man kan allerede lese her at synet på kjønn er ulik det norske. Zambias læreplan skriver at de skal undervise om kjønn og benytte metoder som er kjønnsfølsom, hvor den norske læreplanen dreier seg rundt hva elevene skal kunne og reflektere om rundt

kjønnsroller (utdanningsdirektoratet, 2013, s.8-9). Hvordan dette kommer frem i selve undervisningen er derfor interessant. På en side har man de nedskrevne bestemmelsene til læreplanen og på den andre selve gjennomføringen av disse bestemmelsene.

Sosialkonstruktivisme

Berger og Luckmann (2015) skriver i sin bok *Den Samfunnskapede Virkelighet* om hvordan utviklingen av mennesket og samfunnet skjer gjennom et gjensidig påvirkningsforhold, ett dialektisk forhold (s.76). Dette er selve kjernen i sosialkonstruktivismen, den sosiale virkeligheten er konstruert og gjenskapes gjennom handlinger og interaksjon mellom mennesker (Ringdal, 2013, s.43). Dette vil si at organisasjoner og institusjoner, begreper og teorier er sosiale konstruksjoner, selv om de fremtrer som en objektiv virkelighet. Samfunnet eksisterer derfor både som en objektiv og en subjektiv virkelighet (Berger & Luckmann, 2015, s. 135). Dette perspektivet viser at virkeligheten er samfunnskaped, siden det er ulike sosiale faktorer som bygger vår forståelse av verden (Tjora, 2013, s 21). Mennesket konstruerer sin virkelighet sosialt, gjennom eksempelvis språklig interaksjon med andre. Derfor har ikke alle mennesker samme forståelse for et fenomen eller situasjon. Denne forståelsen blir skapt av tre parallelle prosesser, gjennom internalisering, eksternalisering og objektivisering (Berger & Luckmann, 2015, s.135). Det er i den dialektiske prosessen av disse tre momentene at mennesket kan leve i et samfunn. Berger og Luckmann (2015) skriver at «Samfunnet er et menneskelig produkt. Samfunnet er en objektiv virkelighet. Mennesket er et sosialt produkt.» (s.76). Dette vil altså si at mennesket skaper, men blir også skapt av samfunnet. Jeg vil nå ta for meg de tre momentene som skaper denne virkeligheten gjennom en dialektisk prosess.

Dialektisk prosess

Internalisering, eksternalisering og objektivisering er dialektiske prosesser og har en gjensidig påvirkning på hverandre (ibid, s.135). Disse tre momentene vokser frem parallelt og utvikles i tråd med hverandre. Berger og Luckmann (2015) skriver at det ikke er slik at hvert individ blir født som et samfunnsmedlem, man blir et samfunnsmedlem (s.135). Dette er mulig siden alle individ blir født med anlegg for sosialisering, skriver de. Individene tar gjennom sosialiseringen ubevisst til seg samfunnets strukturer og forventninger. Det er gjennom sosialiseringen at det første momentet, internalisering, gjennomføres. Her blir sosiale forventninger overført og de påvirker hvordan individet forstår verden. Internaliseringen gir altså hvert menneske et grunnlag for å forstå både medmennesker og verden som en meningsfylt og sosial virkelighet. Eksternalisering er en prosess hvor individet eksternaliserer

sitt indre til den sosiale verden. Berger og Luckmanns begrep kan forstås som at hvert menneske skaper en ny (egen) virkelighet ut ifra sin forståelse av verden, men forståelsen av verden blir påvirket av andres forståelse gjennom internaliseringen og objektiveringen. Det kan dermed tenkes at dette vil bli en ny gjenskapning av en virkelighet som alt eksisterer. Det tredje momentet, objektivering, endrer de sosialt skapte strukturene til noe som tas for gitt. Det er slik at den objektive virkeligheten blir skapt av mennesker gjennom den subjektive virkeligheten, det er altså menneskets virkelighetsforståelse som skaper samfunnet. Dermed vil denne objektiveringen bli påvirket av internaliseringen og eksternaliseringen. Etter at det er blitt skapt en forståelse av verden (internalisering) og en ny virkelighet er skapt (eksternalisering), vil denne verden tas for gitt (objektivering).

Sosialkonstruktivism og kjønnsroller

For å besvare problemstillingen må det sosialkonstruktivistiske perspektivet belyse kjønnsrollemønsteret. Kristen Ringdal (2013) bruker kjønnsroller for å eksemplifisere perspektivet, han skriver at kjønnsrollene er sosialt konstruert (s.43). Det er ikke kun de biologiske forskjellene mellom mann og kvinne som bestemmer at samfunnet er mannsdominert, det er også opprettholdelsen av sosialt skapte institusjoner og samhandling i dagliglivet som utgjør kjønnsrollene. Sosialkonstruktivismen er først og fremst et kunnskapssyn, en epistemologi. Perspektivet ser ikke på hvordan verden virkelig er, men hvordan vi oppfatter den. Thomas-teoremet formulerer det slik: "Situasjoner som oppfattes som virkelig, blir virkelig i sine konsekvenser" (Ringdal, 2013, s. 44). Dette illustrerer hvordan individenes tolkninger av situasjoner kan ha betydning for hvordan samfunnet utvikler seg.

Etnometodologi

Sosialkonstruktivismens tankegang rundt at samfunnet er konstruert finner vi igjen i etnometodologien. Denne retningen ser på hvordan mennesker samhandler med hverandre i det daglige (Thagaard, 2018, s 35). Hva er det som styrer folks atferd? Perspektivet prøver å forstå hva det er som gjør at sosiale mønster gjentas etter alt å dømme samme mønster. Denne tankegangen legger vekt på at menneskets hverdagskunnskap er en forutsetning for samfunnsdannelse (Tjora, 2013, s. 21). Innen etnometodologisk tenkning er det en grunnleggende tankegang om at samfunnets normaltilstand i utgangspunktet er et kaos og en uorden. Det undersøkes hvordan individer skaper en form for orden og forutsigbarhet gjennom sine handlinger. Disse handlingene er gjentatte eller basert på rutiner, og på den måten blir de forståelige for andre og skaper orden. Dermed vil også individene reproducere

samfunnets normer kontinuerlig gjennom handling. Perspektivet mener at mennesket hele tiden produserer orden i samfunnet gjennom disse handlingene og rutineene, men at de hele tiden tar denne ordenen for gitt i dagliglivet.

Metode

Innsamling av data

For å undersøke hvilke måter kvinnerollen reproduseres i zambisk kultur har jeg brukt kvalitative metoder. Denne forskningsmetoden har jeg valgt fordi den er mangfoldig og fleksibel, og fordi den legger til rette for forståelse. Jeg planla å bruke en tekstanalyse for å belyse problemstillingen min. Jeg fant fort ut at zambiere gjerne ville gi meg rett svar og de skrev derfor det de trodde jeg ønsket. Derfor valgte jeg å supplere innsamlingen av elevarbeid med observasjoner og uformelle samtaler med elever og lærere, både kvinner og menn. Mitt utvalg består av 42 jenter i en åttendeklasse ved en katolsk privat jenteskole, og jeg har snakket med to lærere, utenfor skolen. Jeg har også observert tre andre lærere, situasjoner på skolen og i området. Empirien ble samlet inn på denne måten for å kunne sette den informasjonen jeg fant opp mot hverandre. Innsamlingen skjedde med tillatelse fra ledelsen ved skolen, og elevene valgte selv om de ville delta. Det datamaterialet jeg samlet inn har jeg analysert med en blanding av deduktiv og induktiv metode (Tjora, 2013, s. 220). Det er både en blanding av kategoriseringer ut fra datamaterialet og en analyse ut fra teori som passer med dette, men jeg hadde samtidig sett på teorien på forskudd og tenkt meg ut noen kategorier jeg ville finne ut mer om.

Tekst

Elevene fikk i oppgave en skoletime å skrive om «En dag i mitt liv», hvor de skulle skrive en side om en typisk hverdag i deres liv. Om de fikk tid skulle de beskrive en drømmedag, dette var det bare et fåtall som fikk tid til. Elevene fikk informasjon om undersøkelsen min og valgte selv om de ville levere inn oppgave etter de hadde skrevet den, alle elevene valgte å delta. Selv om denne oppgaven ikke var stor ville jeg bruke denne som et grunnlag for videre analyser og kombinere det med observasjoner og samtaler gjort i økten og ellers i praksisperioden. Ved å gi elevene en slik oppgave fikk jeg innsikt i hvordan de presenterer seg selv. Dette mener jeg er viktig å ta hensyn til i analysen for å se om det er noe forskjell i hvordan de voksne presenterte kjønnsroller og hvordan elevene så på dem.

Observasjon og samtaler

For å øke forståelsen om temaet, ble det brukt observasjon og uformelle samtaler. Dette ble brukt for å få genuin informasjon og utsagn, uten at elevene skrev og sa hva de trodde jeg ønsket å få inn. Observasjon er en relevant metode å bruke i denne undersøkelsen av flere grunner. Som Aksel Tjora (2013) skriver i boken *Kvalitative forskningsmetoder i praksis* gir observasjoner tilgang til sosiale situasjoner som de involverte ikke har fått mulighet til å tolke først (s 44). Dette gir oss et blikk på situasjoner som ikke er konstruert av våre tanker om hva man burde gjøre. Her får man studert hva folk faktisk gjør, i motsetning til tekster hvor man får studert det folk skriver. Observasjon og samtaler gir derfor tilgang til data som kan gi innsyn i rollefordelingen, og gir en dypere innsikt i forståelsen deres.

Når man observerer vil man kunne påta seg ulike roller (Tjora, 2013, s 52). Det er viktig å finne en rolle som er legitim for observasjonsposisjonen. I Zambia inntok jeg rollen som praksisstudent, og det ble dermed ikke stilt noen spørsmål til hvorfor jeg befant meg i klasserommene eller rundt om på skolen. Tjora redegjør for fire ulike roller: fullstendig deltaker, observerende deltaker, deltakende observatør og fullstendig observatør. De to første er roller som er skjult for de involverte, og de to siste er åpne observatørroller hvor de involverte vet at forskeren er observatør. I Zambia hadde jeg flere roller, jeg var både student, lærer, observatør og representant for NTNU. Jeg var en skjult observatør, på to måter. Når jeg observerte var jeg en fullstendig deltaker ovenfor elevene og ansatte ved skolen, jeg deltok i handlingene og observerte situasjoner som utfoldet seg fremfor meg. Samtidig var jeg en observerende deltaker for ledelsen ved skolen, de visste om at jeg samlet data.

Utfordringer og etiske problemer

Thagaard (2018) skriver at når man jobber med kvalitative data og betydninger av tolkninger må man også problematisere spørsmålet om hvordan man kan vurdere kvaliteten av forskningen (s. 19). Her kan man se på forskningens reliabilitet, validitet og generalisering (Tjora, 2013, s.202). Reliabilitet er knyttet til forskningens pålitelighet, mens validitet handler om forskningens gyldighet. Når man ser på om funnene er generaliserbare vurderer man om tolkningene av funn i en enkelt undersøkelse, også kan gjelde i andre sammenhenger. Kan de konklusjonene jeg trekker i denne oppgaven overføres til andre klasser eller skoler i området, provinsen eller landet? Mitt utvalg består av 42 jenter i en åttendeklasse ved en katolsk privat jenteskole, jeg ble tildelt denne klassen av ledelsen og utførte undersøkelsen min her. Jeg har snakket med to lærere utenom skolen, observert tre lærere, situasjoner på skolen og i området. Dette gir ikke et representativt utvalg blant zambiske jenter eller et tverrsnitt av zambisk

kultur, og jeg kan ikke generalisere funnene mine til hele den zambiske befolkningen. Det kan derimot diskuteres om utvalget kan gi informasjon om jenter i andre klasser på trinnet eller på skolen.

Før prosjektet hadde jeg en antakelse om at mine forventinger til resultatet kunne skape en liten utfordring under observasjoner. Forventingen om at forståelsen av kjønnsroller er ulike de holdningene vi har i Norge, kunne påvirke hva jeg forventet å se og dermed påvirke hva jeg så etter og hvilke observasjoner jeg gjorde. Jeg tenkte også at jeg kunne se på jentene som mindre privilegerte enn guttene. Dette kunne skape en utfordring ved at dataen jeg har samlet inn ikke ville være objektiv og pålitelig. Samtidig tenker jeg at utvalget kan ha påvirket funnene i undersøkelsen. Jeg var elevenes lærer og elevene ønsket å gi meg de svarene de trodde jeg ønsket. Siden elevene ikke nødvendigvis svarte på oppgaven jeg gav dem, kan dette ha vært med på å forme tekstene og deres gyldighet. Til tross for at jeg poengterte at dette var en tekst hvor elevene var fri til å beskrive sin hverdag på den måten de ønsket uten at de fikk noe vurdering på den, kunne de virkelig skrive det de ønsket? Elevene var ikke vant til å skrive fritt, hvor det de skrev ikke hadde noe rett svar. Derfor kan det tenkes at dette kunne være en vanskelig oppgave for enkelte. Mitt personlige kjennskap til elevene er også en faktor for funnenes validitet. Jeg tror en annen forsker ville fått det samme resultatet. Dette er fordi elevene trolig ville knyttet seg til denne personen på en lignende måte, men samtidig ville de ikke glemme maktforholdet mellom lærer og elev. De ville beskrevet hverdagen sin med samme sensur over sine virkelige tanker, og med fokus et på å finne rett svar. Jeg tror derimot at om jeg hadde vært i klassen lenger og fått blitt bedre kjent med elevene at de kunne ha åpnet opp i større grad.

En utfordring jeg møtte på gjennom observasjonsstudiet var mulighetene til å notere observasjonsdataen og refleksjonene rundt dem. Aksel Tjora beskriver at feltnotatet bør inneholde på en side den fulle og balanserte fremstillingen av situasjonen, slik forskeren ser det, og på den andre siden hva de finner, som personlige refleksjoner og fortolkninger (2013, s. 63). Dette ideelle feltnotatet var vanskelig for meg å gjennomføre, som lærer hadde jeg ikke alltid mulighet til å skrive ned observasjoner. Dette skal helst gjøres med en gang etter observasjonene er gjort for å få ned situasjonen så komplett som mulig, men jeg var ofte i en situasjon hvor jeg underviste og hadde ansvar for elever. Det ville vært unaturlig for meg å stoppe økten for å notere noe jeg observerte, derfor måtte dette gjøres i etterkant. Det samme gjelder de samtalene jeg har hatt, de er blitt notert ned i etterkant fra minne og inneholder derfor kun hovedpunktene fra samtalen.

Funn

Jeg har fått samlet inn tekster hvor alle jentene i utvalget beskriver en typisk dag i sitt liv. Det er ikke alt i tekstene til elevene som er relevant for temaet jeg ønsker å undersøke, og jeg har derfor valgt å se bort fra dette. For å få et helhetlig bilde av informasjonen tenker jeg å se på tekstene i sammenheng med de observasjonene og samtalene jeg har hatt. I drøftingen vil jeg løfte tanker om at det virker som rollene blir reproduisert, de unge blir lært opp til samme rollefordeling som finnes blant de voksne i dag.

Tekster

Som nevnt i metoddelen fikk jentene i oppgave å skrive om «En dag i mitt liv». Elevene løste denne oppgaven på lik måte, og tekstene bestod i stor grad av en oppramsing av hva de gjorde i løpet av en dag. Når jeg leste tekstene var det enkelte ting som ofte gikk igjen; jentene startet dagen med å ta oppvasken, de dro på skolen, de vasket og strøk uniformen, lagde mat og vasket/hjalp til hjemme, de brukte også mye tid i bønn. Det kom frem at jentene sto opp svært tidlig, den tidligste klokken fire og den seneste litt før klokken seks. Før skoledagen startet måtte de fleste jentene ta oppvasken og ordne mat til skolen. Enkelte måtte melke kyr, noen måtte koste gulvet, mens andre fikk frokost og skolemat servert. De fleste beskrev en lang skolevei og at dette var årsaken for at de må stå opp tidlig, noen fikk ta buss og andre gikk i opp mot to timer til skolen som startet kl. 07:20. Deretter fulgte en detaljert beskrivelse av jentenes skolehverdag. Hvor mange skoletimer de har og tidsaspektet rundt disse mener jeg ikke er relevant. Noen av jentene beskrev at om de hadde fått straff i løpet av dagen måtte denne utføres når de andre hadde arbeidstimer på slutten av dagen. Når de kom hjem fra skolen måtte nesten alle vaske og stryke uniformen. De måtte også bidra i middagslagingen. Dette måtte de gjøre i ulik grad, og det kan se ut som det er en sammenheng med hvilken sosial klasse de tilhørte.

Det blir lagt frem på en slik måte av hele utvalget at det er generelle forventinger til dem at de skal gjøre husarbeidet de har blitt tildelt. Enkelte skriver også at det er forskjeller mellom gutter og jenter. Det er ikke forventet at guttene skal hjelpe til med husarbeidet og de kan dermed gjøre som de vil. Innad i skoleklassen jeg underviste og gjennomførte undersøkelsen i, var det sosiale forskjeller og det var tydelig hvem som hadde god og dårlig råd. Til tross for at skoleuniformen skulle hindre synliggjøringen av klasses skillet kunne dette sees blant annet på skolesekken og matpakken. Dette kom også frem i tekstene, men at jentene måtte hjelpe til hjemme i stor grad var gjentakende i alle tekstene. Det kommer frem at over halvparten har mye større ansvar hjemme, de skal lage mat, vaske, passe søsken og resten av tiden bruker de

på lekser. Den andre halvparten kan bruke tid på lekser, venner eller se på tv, etter at de har gjort sine plikter. Noen av jentene skrev også om en drømmedag, hvor de beskrev seg selv som svært suksessfull, de jobbet i bank, som leger eller advokater. De hadde egne hjem, som de skildret som svært pene, vestlige hus, noe som er en motsetning av slik de bor nå.

Samtaler

Mannlig lærer

Opplysningene om arbeidsfordelingen i hjemmet kom også frem i de samtalene jeg hadde med lærerne. I samtalen med en mannlig lærer kom det frem at han ikke hjalp til hjemme, det var det tre grunner til slik han så det. For det første ville han bli ertet om han hadde en kone som ikke gjorde sin rolle i hjemmet. Det var åpenbart at hun skulle lage mat og vaske. For det andre ville ektemannen bli ulykkelig om konen ikke gjorde som hun skulle og han måtte da finne lykken et annet sted. Med dette siktet han til utroskap og slik han uttrykte det, var det konas feil at han måtte være utro. For det tredje ville det være naturlig å tenke at om en mann gjorde husarbeid ville andre tro at konen hadde forhekset ham ved å gi han et heksebrygg. Det skal legges ved at trolddom fortsatt har et fotfeste i denne delen av Afrika.

Kvinnelig lærer

I en samtale med en kvinnelig lærer kom det frem at hun følte seg fanget i rollen som kone. Hun var lei av de tradisjonelle kjønnsrollene, der det er forventet at hun skal gjøre alt i hjemmet. Til tross for at hun jobbet like mye som sin ektemann, om ikke mer, var det forventet at hun laget mat og vasket for ham. Han løftet ikke en finger hjemme og ville sultet om hun ikke var der, sa hun. Når hun ble spurt om hva hun kunne gjøre med dette, svarte hun: «ingenting». Selv hvor ulykkelig en kvinne var i et ekteskap var det ikke noen måte å endre det på, forholdet mellom rollene var slik. Denne kvinnen poengterte at hun hadde et veldig bra ekteskap i forhold til mange andre. Hun kunne ikke velge å skille seg, selv kvinner med voldelige ektemenn tapte i retten. Om hun søkte skilsmisse trengte bare ektemannen å si til domstolen at han fortsatt ville ha henne og retten ville dømme i hans favør. Om dette skjedde kom kvinnen til å bli dømt til å betale penger til sin ektemann for resten av deres ekteskap, og dermed bli avhengig av ham for lomme penger. Derfor var det svært få som prøvde denne utveien, det var lettere å bli i ekteskapet og rollene det kom med.

Observasjoner

Rundt om på skolen

Det var forventet at jentene ryddet på skolen, og de hadde en detaljert liste om hva som skulle gjøres når. Disse pliktene kunne bestå eksempelvis av kosting av gress og sand, tørke av vegger og rydding. I tekstene beskrev noen av jentene at de måtte utføre straffen sin når de andre hadde arbeidstime. Dette var noe jeg også observerte under oppholdet ved skolen. Jentene fikk straff om de kom for sent til skolen, da måtte de plukke søppel og ble skrevet opp på en liste. Straffen varierte, men bestod ofte i rydding og vedlikehold av området. Jeg ble fortalt at de måtte slå gresset med sigd, de kunne få ris med en pinne og ved alvorlige tilfeller måtte de grave hull i bakken for å fylle det igjen. Jeg la også merke til at lærerne hadde autoritet over elevene. Jentene måtte vike til side om en lærer eller ansatt kom gående, de måtte henvende seg til og omtale ansatte på en høflig måte, samt være ydmyke når de ble snakket til. Dette maktforholdet benyttet de voksne seg av, jentene måtte for eksempel bære lærerens bøker til og fra klasserommet, og om en ansatt krevde at en elev skulle gjøre noe, ble det gjort. Denne skolen var preget av mye byråkrati og hierarkiet var tydelig. Rektor ved denne skolen var en nonne, og viserektor en mann. Det er naturlig å tro at den endelige beslutningen ligger hos rektor, men det virket ikke som at dette var tilfellet. Byråkratiet ved skolen vil jeg tro hadde en innvirkning på hierarkiet, hvor det virket som rektor hadde mer symbolsk makt enn reell makt. Alle forespørsler eller saker ved skolen gikk gjennom viserektors kontor før det landet på rektors pult. Dermed kunne han ta avgjørelser og beslutninger om rektor skulle få noe å si i saken. Som jeg skriver under undervisningssak, går alvorlige saker til en disiplinikomite før en avgjørelse blir tatt. Denne komiteen var ledet av viserektor, og rektor sa selv at hun ikke hadde noen innflytelse på denne komiteen.

I klasserom

I tillegg har jeg gjort en del observasjoner i klasserommet. De kvinnelige lærerne jeg observerte brukte mye oppmuntrende ord og beskrivelser om jentenes fremtid. Eksempelvis: «det er dere som er fremtidens ledere», «vi må være stolte av våre medsøstres fremgang» og ei lærerinne brukte ord som «dear» og «mama» når hun snakket til jentene. De mannlige lærerne brukte i mye større grad straff som et verktøy, og henviste mye til ris om jentene ikke oppførte seg. En lærer leste opp prøveresultat for hele klassen å applaudere eller latterliggjøre. Det ble også spøkt en del om jentenes fremtid: «dere kommer til å bli president en dag, akkurat som meg», sa en lærer. Der han tydelig mente at de ikke kom til å bli noe stort. Samme lærer brukte også vekten til en elev som eksempel på hvordan rettssystemet virket,

han kunne ikke stjele hennes mat selv om hun var feit, da ville han bli straffet. Han sa også at jentene måtte jobbe og lese for det de ville bli i fremtiden, dette sagt på en mer autentisk måte.

Kvinnedagen

Kvinnedagen gav også mye informasjon. Ingen av mennene vi snakket med var interessert i å delta på kvinnedagen, de hadde alltid en unnskyldning for å ikke bli med. Enten måtte de jobbe, de hadde ikke lyst eller så var de ikke invitert. Det virket som om de syntes hele dagen var latterlig og unødvendig, mange sa at dette var kvinnenens dag og at de burde få ha denne dagen i fred. Det virket heller ikke som at kvinnene ønsket at mennene skulle delta, dette var deres dag. Dette var den ene dagen kvinnene kunne drikke og kose seg uten å få et rykte. Skolen sendte derimot to menn for å eskortere kvinnene i paraden, muligens for å vise at det ikke bare var kvinnene som støttet opp under dagen, noe mine tolkninger av observasjonene sier at det var. Kvinnene så på denne dagen som noe stort, den representerte kampen mot undertrykkelse var det ei som sa.

Jeg observerte at det var svært få menn ute i gatene den dagen, det var som om alle mennene hadde forsvunnet. Det ble sagt at mannfolket var hjemme da dette var en fridag. De mennene jeg støtte på var som regel fulle og slengte ut ekle bemerkninger, dette var kommentarer vi vanligvis ikke fikk. Jeg observerte også at det kun var voksne (kvinner) som deltok på dagen, hvor var de unge? En elev jeg møtte på vei til skolen aksepterte ikke at jeg sa hun måtte ha en fin kvinnedag, det var ikke hennes dag sa hun. Jeg vil også legge ved at jeg observerte kun kvinner i fine klær som hørte til en organisasjon eller institusjon ved arrangementet. Det virket som at de som hørte til en lavere sosial klasse ikke fikk delta. Disse kvinnene gjorde sine vanlige plikter og gjøremål, de feiret ikke kvinnedagen. Det er også nevneverdig å ta med at æresgjesten for dagen var en mann, samt at alle lederne i hans følge var menn. Inntrykket jeg satt igjen med var at dette var en overflatisk feiring, hvor de feiret tanken om generell likestilling og ikke så mye at det faktisk var oppnådd.

Utvisningssak

Jeg ble også vitne til en sak på skolen hvor åtte jenter trolig ble utvist etter å ha vært med en gutt og badet på et sted det ble solgt alkohol en lørdags formiddag. Dette bruddet på skolens verdier var grunnlag for utvisning mente skolen, og saken ble tatt opp for en disiplinkomite ledet av viserektor. Dette var en sak det virket som skolen prøvde å skjule for oss studentene, og de var lite villig til å svare på spørsmålene våre. Vi vet ikke hva som skjedde med jentene siden vi fikk forskjellige svar hver gang vi spurte; enten ble de utvist, overført til en annen skole eller så fikk de en uke straff med fysisk arbeid. Vi observerte at jentene og mødrene var

sterkt preget at situasjonen, flere gråt. Hvorfor gråt de så mye om de ikke mistet skoleplassen? Jentene fortalte oss at skolen hadde bestemt seg for hva konsekvensen ble før møtet tok plass, og at de kom til å bli utvist. Dette var urimelig mente de, og de la til at dette kom til å bli slutten for deres utdanning siden de ikke hadde penger til å kjøpe ny uniform og betale nye skolepenger til en annen skole. En av jentene fikk ikke tak i sin verge og på det grunnlaget ble hun fortalt av rektor at hun ble overført til en ny skole, men dette var kun jentens ord sa rektor, når hun ble spurt i ettertid. Rektor sa også at tårene vi hadde observert var krokodilletårer. Jeg tror jentene måtte ha vært svært gode skuespillere om det vi observert var falsk, slik rektor hevdet.

Drøfting

Gjennom tekstene og observasjonene har jeg fått innblikk i virkeligheten til jentene, både på skolen og hjemme. Denne oppgaven ønsker å forstå og undersøke hvordan kvinnerollen reproduseres, og jeg vil derfor ta for meg disse funnene med forståelse om at kjønnet har en innvirkning. Ut fra utvalgt teori vil jeg drøfte hvordan kvinnerollen kan dannes, reproduseres og endres. Sosialkonstruktivismen til Berger og Luckmann (2015) vil virke som rammeverket for drøftingen. Tanken ved drøftingen er å se funnene i lys av teoriene og begrepene som er gjort rede for, og funnene vil bli anvendt som eksempler på hvordan kvinnerollen kommer til syne i dette samfunnet.

Oppfattelse av kjønnsroller

Kjønnsrollen er som skrevet av Solbrække og Aarseth (2006) forventningene som knytter seg til et menneskets kjønn, og de er dermed sosialt formet. De er skapt av normene og forventningene som er knyttet til det biologiske kjønn. Disse forventningene og normene kan sees på som en del av den kulturen som blir overlevert i samfunnet (Aagre, 2014), og det kan dermed se ut som at kjønnsrollene er preget og formet av kulturen de eksisterer i. Kvinnene i dette samfunnet har altså forventninger knyttet til seg kun basert på kjønn sitt, og disse forventningene blir opprettholdt av kulturen. Ved å bruke sosialkonstruktivismens perspektiv om at samfunnet er konstruert (Berger & Luckmann, 2015), kan man se at sosialiseringen er et virkemiddel for å vedlikeholde og skape et samfunn og menneskene i det. Sosialiseringen vil derfor virke som et verktøy for å legitimere den eksisterende kvinnerollen ved at kommende generasjoner blir opplært i den samme rollefordelingen, uten at individene nødvendigvis selv er oppmerksomme på det. Det kan tenkes at hele utvalget i denne undersøkelsen vil sosialisere egne barn inn i samme tankemønster, og dermed overlevere en

kulturarv hvor kvinnerollen er lik, og dermed reprodusere den. Dette er fordi individene gjennom å delta i samfunnet vil være med på å (gjen)skape det.

Denne oppgaven har tatt utgangspunkt i at kjønnsroller blir reprodusert, men hvordan kan dette sees i funnene? I den zambiske læreplanen er det skrevet at det skal bli lagt opp til en kjønnsfølsom undervisningsmetode (Curriculum Development Centre, 2013). Dette viser at det skal være et skille i hvordan gutter og jenter får lagt opp undervisningen sin og det avslører at forventningene til jenter og gutter er ulike. Det kan dermed tenkes at skillet mellom gutter og jenter blir videreført gjennom og av skolen. Tjora (2013) beskriver virkeligheten som konstruert og det kan virke som at de forståelsene elevene får av verden også påvirkes av skolesystemet. Både gjennom observasjoner og tekstene til jentene, kom det frem at denne skolen bruker straff som et virkemiddel for at elevene skulle føye seg etter de forventningene som var satt til dem. Autoriteten til lærere og ledelse ble ikke satt spørsmål ved. Skolen hadde en del regler jentene måtte følge og det var konsekvenser om de ikke gjorde som de ble fortalt. Dette kan sees i utvisningssaken: ville resultatet blitt det samme om elevene var gutter? Tangegangen om at jenter og gutter skal ha ulike undervisning tyder på at det er ulike forventninger knyttet til kjønnene og at skillet mellom kjønnsrollene er stort. Dermed kan det være mulig at om elevene hadde vært gutter at de hadde sluppet unna med andre eller uten noen konsekvenser. Er dette en måte kvinnerollen blir reprodusert på? Det kan tenkes at om elevene ved jenteskolen ikke oppførte seg slik det var forventet av dem at de ville få en straff eller bli utvist. Dermed kan skolesystemet være med på å danne og reprodusere kjønnsroller. Eller, er det andre årsaker som religion, sosial klasse, status e.l. som utgjør forventningene til elevene?

Rettes blikket mot de voksne i undersøkelsen kommer det frem at både menn og kvinner viser tendenser som støtter opp under det eksisterende rollemønsteret. Den mannlige læreren lister opp flere grunner til at han ikke kunne gjøre husarbeid når han ble spurt om han hjalp til hjemme. Det var også slik at menn unngikk å feire kvinnedagen, og det kom frem at de synes denne dagen var latterlig og unødvendig. Samtidig føler den kvinnelige læreren seg fanget i forventningene knyttet til ekteskapet, og kanskje i selve ekteskapet? Det er forventet av henne at hun fyller husmorsrollen samtidig som hun arbeider. Hun må også føye seg etter ektemannens ønsker og forventninger til henne. Dette kan tolkes som at de følger det sosialt aksepterte rollemønsteret som preger dette samfunnet. I norske øyne vil dette bli sett på som urettferdig fordeling blant kjønnene. I Norge lever vi i dag i et senmoderne og postindustrielt samfunn, hvor det kan være enighet om at gamle skillelinjer mellom kjønn er mindre synlige

(Solbrække & Aarseth, 2006, s. 64). Det er ikke slik i Zambia, her er kontrastene store. Dette kan ha med måten kulturen er overført på og hvilke tolkninger som har skjedd underveis mellom generasjonene (Aagre, 2014). De ulike kulturene gir et ulikt syn rundt hva som er akseptabelt og ikke. Ulike sosiale faktorer bygger vår forståelse av verden, og dermed har ikke alle mennesker samme forståelse for fenomener eller situasjoner (Tjora, 2013).

Bidrar jentene til reproduksjonen?

Jentene på denne katolske skolen skrev en tekst om «En dag i mitt liv». Dette gav et innblikk i hvordan de presenterte sitt eget liv, på skolen og hjemme. Gjennom Berger og Luckmann (2015) sin sosialkonstruktivistiske tankegang kan det tenkes at jentene utfører sine roller fordi samfunnet er konstruert slik, og dermed har skapt kjønnsrollen og forventningene knyttet den (Solbrække & Aarseth, 2006). I løpet av en dag fyller jentene blant annet rollen som elev, familiemedlem, pike og som religiøst troende. Det kan tyde på at elevene må oppfylle forventningen om at de skal være pliktoppfyllende på skolen, hjemme og i religiøs sammenheng, de må også forholde seg til samfunnets holdninger til dem basert på kjønn deres (Ringdal, 2013). Ringdal beskriver at gjennom et sosialkonstruktivistisk perspektiv vil kjønnsrollene være sosialt konstruert, det er opprettholdelsen av de sosialt skapte institusjonene og samhandlingen i dagliglivet som utgjør kjønnsrollene. Dermed kan man tenke at kvinnerollen blir formet av de institusjonene og samhandlingene kvinnene tar del av i hverdagen sin.

Om man ser på funnene i tekstene fra Berger og Luckmanns (2015) sosialkonstruktivistiske perspektiv, kan det tenkes at samfunnet opprettholder kjønnsrollemønsteret gjennom de tre momentene i den dialektiske prosessen. Funnene kan tyde på at jentene har internalisert forventningene om at de som jenter blant annet skal hjelpe til hjemme, uten at de setter spørsmål med hvorfor de må utføre disse oppgavene. Dette vil være fordi de sosialt formet forventningene til kjønn blir overført gjennom sosialiseringprosessen (Solbrække & Aarseth, 2006). Ved å utføre oppgavene, tilsynelatende uten å protestere, gjensker de virkeligheten (Berger & Luckmann, 2015). Er det slik at de ikke protesterer fordi dette er selvsagt i den kulturen de har fått overlevert? Jentene aksepterer de normene og forventningene som ligger til dem i denne kulturen og de er med på å skape eller gjenskape den felles virkeligheten, de har eksterialisert den. De bidrar til å endre de sosialt gitte strukturene, forventningen om at jenter skal gjøre sin del av husholdet, til å være en holdning som tas for gitt og er objektivt. På denne måten har jentene vært med å skape det samfunnet de selv ble skapt av. Er dette med på å bevise at kjønnsrollene blir reproduert i en ny generasjon? Kjønnsrollene er ifølge

Solbrække og Aarseth (2006) sosialt formet, og det kan dermed tenkes at de er sosialt konstruert (Ringdal, 2013). Dermed vil kjønnsrollene være opprettholdt av samfunnet og menneskene i det. Dette viser at de unge jentene også tar del i reproduksjonen av det fastlåste kvinnemønsteret. Kan dette tyde på at kjønnsrollen ikke er i endring?

Sosialkonstruktivism og kultur

Ut fra Taylor sin definisjon fra 1871 kommer det frem at kulturarven: ideer, normer, verdier, regler, koder og symboler, er i bevegelse mellom generasjoner (Aagre, 2014). Den nye generasjonen overtar kulturen, de bearbeider den for en ny tid og overleverer den så til en ny generasjon som gjør det samme. Denne kulturarven blir overlevert med noen forandringer skriver Aagre, men den nye generasjonen vil ikke forkaste den eller endre den drastisk. Det er slik samfunnet blir utviklet uten at man mister sammenhengen i kulturen. Dette ligner på sosialkonstruktivismens tankeganger rundt den dialektiske prosessen (Berger & Luckmann, 2015). I den dialektiske prosessen vil man først gjennom sosialiseringen internalisere en forståelse av verden slik den er. Deretter skaper man en ny verden og eksternaliserer denne, før denne verden tas for gitt gjennom objektiveringen. Kan det tenkes at det er i internaliseringen kulturarven blir overlevert, at den blir bearbeidet og blir til ny i eksternaliseringsprosessen, før den blir tatt for gitt i objektivierungsprosessen og overlevert til en ny generasjon? Dette er to prosesser som tilsynelatende er like ved at de hele tiden fornyer individenes tolkning av situasjoner de befinner seg i. Dette kan være med på å forklare hvordan jentene er med på å reprodusere kjønnsrollene ved at de i den dialektiske prosessen blir påvirket av kulturarven de har fått overlevert, samtidig er de med på å overlevere den til neste generasjon.

Ytre påvirkning

I dette samfunnet er tilgangen til internett begrenset. Det er de på universitetet og de som tilhører en høy sosial klasse som har mulighet til å bruke en datamaskin. Dermed vil menneskene i dette samfunnet kun bli oppdaterte av zambisk avis, radio, tv, skolebøker og lærere. Dermed vil den zambiske kulturen og dens syn på kvinnerollene være fremtredende. En hvilken som helst kvinne eller jente har ikke noe innblikk i hvordan resten av verden forholder seg til kjønn eller hvordan forholdet mellom kjønn har utviklet seg i andre deler av verden. Derfor kan det tenkes at kvinnes handling er begrunnet i at hun har gjort samfunnets oppfatning av kvinnerollen til en integrert del av sin egen væremåte. Dette gjør også at kulturarven ikke blir påvirket av ytre faktorer, og overleveringen vil skje uten en drastisk forandring, som Aagre (2014) skriver om. Muliggjør dette en fastlåsing av handlingsmønster?

Utvikling og endring

Overleveringen av kulturarven fra en generasjon til den neste skjer uten avvisning eller en fullstendig endring, skriver Willy Aagre (2014). Det er slik at kulturarven blir tolket og noen endringer forekommer, men ikke slik at det ikke er sammenheng i kulturen. Dermed kan det skje en endring i rollemønsteret gjennom overleveringen av kultur. Forandring er til og med nøkkelen til videre utvikling blir det skrevet (ibid). Dermed kan det tenkes at noen må sette i gang en prosess hvor tankegang og normer blir vurdert kritisk slik at kommende generasjoner kan bryte med tradisjonelle sannheter og samfunnet kan utvikles videre.

Thomas-teoremet tar opp at om man oppfatter en situasjon som virkelig, vil den bli virkelig i sine konsekvenser (Ringdal, 2013). Dette illustrerer hvordan individenes tolkninger av situasjoner kan ha betydning for hvordan samfunnet utvikler seg. De sosiale fenomenene vil bli formet og omformet gjennom disse fortolkningene som skjer i sosial samhandling.

Utviklingen av samfunnet kan dermed være avhengig av en forandring slik Taylor definerer det (Aagre, 2014), og om man oppfatter denne forandringen som virkelig vil endringer realiseres (Ringdal, 2013). Dermed vil en forandring hos menneskene eller samfunnet skape en endring i overføringen av kjønnsroller og kultur. Det gjør at de unge vil bli lært opp til rollefordeling som er ulik den som alt finnes.

Et samfunn i endring?

Berger og Luckmann (2015) har beskrevet at det er i den dialektiske prosessen man kan skape endring. Det er gjennom de tre parallelle prosessene at individer og samfunn formes og omformes. Dermed vil det være riktig slik Ringdal (2013) tolker det at kjønnsroller er gjenskapet av menneskene gjennom opprettholdelsen av de sosialt skapte institusjonene og samhandlingen i dagliglivet. Etnometodologien har en annen vinkling på tankegangen om at samfunnet er konstruert (Tjora, 2013). Gjennom dette perspektivet kan det tenkes at rollene blir reproduisert fordi det er med på å opprettholde orden i samfunnet. Det sosiale mønsteret gjentas derfor etter alt å dømme det samme mønsteret (Thagaard, 2018). Når alle utfører de rollene de er blitt tildelt av samfunnet vil dette skape en forutsigbarhet og dermed en orden, og kjønnsrollene vil bli opprettholdt. Dette kan gjøre at det vil bli kaos om kjønnsrollemønsteret blir brutt. Gjennom en sosialkonstruktivistisk tankegang kan det tenkes at om kjønnsrollene ikke endres, vil også samfunnet gjenskapes på samme måte som før på grunn av den dialektiske prosessen (Berger & Luckmann, 2015).

Kvinnedagen som endring?

Er kvinnedagen et symbol på en drøm eller er det en realisering? På den ene siden virker kvinnedagen positiv og som et skritt mot likestilling. På den andre siden kan det stilles

spørsmål til hvordan kjønnsrollene og likestillingen er i virkeligheten. Kvinnene så på dagen som om at den representerte noe stort, et skritt for likhet og et symbol for deres kamp mot undertrykkelse. Mennene ville ikke delta, de ga inntrykk av at dette var tull og at kvinnene kjempet forgjeves. De unge var også borte. Eleven jeg møtte på vei til skolen nektet for at hun var en del av feiringen, den var kun for damer. Dette tyder på at det ikke har skjedd noen endringer i kvinnerollen, og at jenta har ikke noe informasjon som gir henne grunn til å tenke at hun burde ta del i en slik feiring. Er dette fordi overleveringen av kulturarv (Aagre, 2014) og konstruksjonen i den dialektiske prosessen (Berger & Luckmann, 2015) er tatt for gitt? Hun uttrykte ikke noe engasjement for en endring, og hun aksepterte at kvinnedagen ble feiret av damer med høyere status. Dermed kan det være naturlig å tenke at det er slik hun har forstått verden. Hun har ikke hadde fått med seg noen endring i rollemønsteret, noe som tyder på at det blir reproduert en kvinnerolle som ikke er i utvikling. Om de unge ikke får delta er det da mulig å ende gjenskapingen av det fastlåste kjønnsrollemønsteret?

Det kan tenkes at måten elevene forholder seg til kjønnsroller og likestilling på gir et godt innblikk i utviklingen av kvinnerollen. Dette er fordi at en endring i kvinnerollen burde kunne sees i yngre generasjoner, siden de har fått overlevert en noe forandret kultur (Aagre, 2014). Innen sosialkonstruktivistisk tenkning er det en forståelse om at mennesker skaper og blir skapt av samfunnet, hele samfunnet (Berger & Luckmann, 2015). Som nevnt over virker det som at jentene har akseptert kvinnerollen de er blitt sosialisert inn i, og dette kan forklares gjennom et sosialkonstruktivistisk blikk. Samtidig viser ikke den unge jenten tegn til at hun ville ta del i kvinnedagen. Det kan tenkes at kvinnedagen gir tillatelse til å gjenskape kvinnerollene ved at ikke alle får delta. Dermed vil det nok være liten nytte i å feire kvinner hvor en liten del av kvinnene i et stort samfunn kan delta. Feirer kvinnene tanken om likestilling, selv om de opplever ulikhet på grunn av sitt kjønn og hvilke forventinger som blir lagt til det? Eller viser kvinnedagen en endring, det tar bare tid før tankegangen om likhet mellom kjønnene preger hele samfunnet?

Endring tar tid

Om man ser på dette samfunnet fra et sosialkonstruktivistisk perspektiv vil denne rollefordelingen være avhengig av menneskene i samfunnet (Berger & Luckmann, 2015). Den sosiale virkeligheten er blitt skapt av individene i det, samtidig som individene blir skapt av samfunnet. Gjennom funnene kan man se at de tradisjonelle rollene virker dypt integrert i samfunnet. Det kan dermed tenkes at det tar lang tid før disse rollene kan endres, da hele samfunnet må utvikles og legge til rette for muligheten for endring. Med andre ord vil dette si

at virkelighetsoppfatningen og oppfatningene av hvordan roller skal fordeles må utvikles. Rollefordelingen er slik fordi samfunnet er blitt skapt slik av menneskene i det, dermed må både menneskene og den samfunnskapte virkeligheten endres for at rollefordelingene kan endres. Dette kan antyde at kvinnerollen vil fortsette å bli reproduisert på samme måte fremover i tid.

Avslutning

Målet med denne oppgaven var å undersøke hvilke måter kvinnerollen reproduseres i zambisk kultur. Både teorien og funnene viser til ulike måter kvinnerollen blir reproduert på. I drøftingen har sammenhengen mellom disse to delene blitt undersøkt, og tanken om at forventningene til kvinnerollen er i endring har blitt løftet. Det har i oppgaven kommet frem at sosialiseringen kan virke som et verktøy for å vedlikeholde og skape et samfunn og menneskene i det (Berger & Luckmann, 2015). Fenomenet legitimerer den eksisterende kvinnerollen ved at individer ubevisst lærer opp kommende generasjoner til den eksisterende rollefordelingen. På denne måten vil sosialisering prosessen være med på å både danne og reprodusere kvinnerollen.

De ulike funnene gjort i datainnsamlingen vil også være eksempler på hvordan kvinnerollen blir reproduert. Gjennom å se jentenes tekster i lys av sosialkonstruktivismen gis det en forklaring på hvorfor kvinnerollen aksepteres. (Berger & Luckmann, 2015). Den mannlige delen i undersøkelsen ønsket ikke å delta i utviklingen av likestillingen. Den kvinnelige læreren gjorde ikke noe med sin egen situasjon, til tross for at hun viste misnøye til den tradisjonelle fordelingen av roller i hjemmet. Skolestrukturen legger opp til reproduksjon gjennom læreplanen, straff og maktforholdet på skolen. Samtidig kan man se tendensen av reproduksjon i samfunnet gjennom kvinnedagen, og hvem som ikke får delta. Dermed viser funnene at sosialisering, både unge og voksne, skolestrukturen og kvinnedagen er ulike måter kvinnerollen reproduseres på. Samtidig viser kvinnedagens kamp for likhet mellom kjønnene og den katolske kirkens innsats for å få flere jenter inn i skolen, at samfunnet ikke har endt opp med å reprodusere kvinnerollen i et fastlåst mønster. Det er tendenser til en endring.

Disse funnene kan forklares gjennom et etnometodologisk perspektiv ved at de er med på å skape rutiner og forutsigbarhet, og dermed orden i samfunnet (Tjoa, 2013). Mennesket vil opprettholde samfunnet ved å gjenskape kulturen, og derfor vil det ikke være ønskelig med endringer. Gjennom et sosialkonstruktivistisk perspektiv vil reproduksjonen på den ene siden virke reproduserende fordi samfunnet blir gjenskapt i den dialektiske prosessen, og at

utviklingsmønsteret dermed vil låses fast i gjenskapingen (Berger & Luckmann, 2015). På den andre siden muliggjør den endring fordi individene hele tiden får mulighet til å tolke situasjoner og skape en egen forståelse. På denne måten skaper mennesket samfunnet, men det blir også skapt av det. Denne forståelsen kan utdypes gjennom Taylor sitt kulturbegrep, som ser at overførselen av kultur også vil skape forandring og utvikling, og dermed en utvikling av kvinnerollen (Aagre, 2014). Det hadde vært interessant å forske videre på om den sosiale klassen har noen innvirkning på reproduksjonen. Det kunne også gitt økt forståelse for temaet om man kunne fått et større innblikk i gutters tanker rundt kjønnsrollene.

Litteraturliste

- Aagre, W. (2014). *Ungdomskunnskap, hverdagslivets kulturelle former* (2.utg.). Bergen: Fagbokforlaget.
- Berger, P. & Luckmann, T. (2015). *Den samfunnskapede Virkelighet*. Bergen: Fagbokforlaget
- Curriculum Development Centre (CDC). (2013). *ZAMBIA Education Curriculum Framework 2013*. Hentet fra:
http://www.ibe.unesco.org/fileadmin/user_upload/archive/curricula/zambia/za_alfw_2013_en_g.pdf
- Solbrække, K. N. & Aarseth, H. (2006). *Samfunnsvitenskapenes forståelser av kjønn*. I Lorentzen, J. & Mühleisen, W. (Red.), *Kjønnforskning: En grunnbok*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Ringdal, K. (2013). *Enhet og mangfold, samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode* (3.utg.). Bergen: Fagbokforlaget.
- Thagaard, T. (2018). *Systematikk og innlevelse, en innføring i kvalitative metoder* (5.utg.). Bergen: Fagbokforlaget.
- Tjora, A. (2013). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis* (2.utg.). Oslo: Gyldendal.
- Utdanningsdirektoratet (2013). *Læreplan i samfunnsfag (SAF1-03)*. Hentet fra:
<https://www.udir.no/kl06/SAF1-03/Hele/Kompetansemaal/kompetansemal-etter-7.-arssteget>

